

מילואים הלכות תפלה סימן קו המשך מעמוד קלד

27) אולם אם לא הוכיר בזמן קריאת שמע, כתב לעיל (סי' נח ס"ק כו וסי' סז ס"ק ג) שחייב להוכיר גם אחרי זמנה, כיון שמן התורה זמנה כל היום.
28) ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' נח שם), שהוא כדי לקבל עליו עול מלכות שמים.

שמים. והוסיף, שלדעת הגר"א היינו דוקא במי שתורתו אומנותו כרשב"י וחבריו, אבל אנו צריכים להפסיק אף לתפילין.
[משנ"ב ס"ק ט]
כדי להוכיר יציאת מצרים בזמן קריאת שמע²⁷ וכו', טוב שייגמר כל קריאת שמע אף שעבר זמנה²⁸.

הלכות תפלה סימן קז קח המשך מעמוד קלה

[ביה"ל ד"ה טעה]
וכדלקמן בסעיף ח¹⁹ וכו', דשקלא לא תקנו דמשלימה²⁰ וכו', אלא בודאי לא התפלל ולא בקפק²¹.
19) שהתבאר שם שאם התעסק באיזה עסק, והיה סבור להתפלל אחרי שיגמור את העסק ואחר כך שכח להתפלל, נחשב כאנוס ויש לו תשלומין.
20) וביאר התהלה לדוד (ס"ק ד), שכל הספק הוא אם מחויב להשלים על ידי שיתנה, אבל אם רוצה להשלים ודאי שיכול, ואין צריך לחדש בה דבר.
21) וכשמסתפק אם אמר 'טל ומטר' בתוך הל' יום מתחילת זמן הזכרתה, ועבר זמן התפילה, דעת הגרצ"פ פראנק (מקראי קודש פסח ח"ב סי' סח) שחייב לחזור ולהשלים בתורת ודאי, ולא נחשב בגדר ספק.

[משנ"ב ס"ק י]
דקא קבר הגיע זמנה²².
22) דהיינו שהגיע זמנה גם של תפילת התשלומין, וכמו שצוין המג"א (ס"ק ג) לשו"ע סי' רלב ס"ב, שאף קודם לשאר התפילות אסור לאכול סעודה, ובפרטי הדיונים שם.
וכשמסתפל מנחה בתורת תשלומין לתפילת שחרית, כתב לעיל (סי' ע ס"ק ב) שאסור לו לאכול קודם שיתפלל את התפילה הראשונה, שכיון שעדיין לא התפלל באותו יום, נהג בו האיסור לאכול קודם התפילה (המבואר בשו"ע לעיל סי' פט ס"א ובמשנ"ב שם ס"ק כא), והוסיף התהלה לדוד (ס"ק ב) שאסור לו אפילו לטעום, וכדלעיל (סי' פט ס"ק כא ו-כח), וגם אסור לו לאכול אף קודם שיתפלל את התפילה השניה, כיון שהיא תשלומין לשחרית.

[משנ"ב ס"ק יא]
שלא יפסיק לכתחלה ביניהם בשום דבר²³ וכו', מה שכתבנו שם בקצור הלכה בשם האור²⁴.
23) ואת התפילין, כתב האורח נאמן (ס"ק ז) שיכול להשאיר עליו, ואף שהיא תשלומין של ערבית שבה לא מניחין תפילין.
24) שכתב השו"ע שם (ס"ז), שברכת 'אהבה רבה' פוטר מברכות התורה אם למד מיד לאחריה, והביא הביה"ל שם (ד"ה אם) שכל עניני התפילה לא נחשבים הפסק בין הברכה ללימוד, אך דוקא כשלא הפסיק ביניהם בדיבור.

[משנ"ב ס"ק יז]
והראשונה לתשלומין¹³ וכו', שאין לנו אלא דברי המסבר¹⁴ וכו', שקבעת שחזור ומתפלל יתנה¹⁵.
13) וכן אם משלים במנחה, ואמר בראשונה 'שיום שלום' ובשניה 'שלום רבי' [לנוסח אשכנז], כתב הלקט הקמח (החדש, סי' קח ס"ק טו בשם ספר ליקוטי חבר בן חיים ח"א סי' קח) שניכר מכך שהראשונה לתשלומין.
14) אמנם בספריו מנחה ישראל (פ"ח ס"ט) ונדרחי ישראל (פ"ח ס"ק כז), לשהיה בעצב ובמקומות הנדחים, הכריע להקל שלא לחזור להתפלל.
15) ולא כתב שגם יחדש בה דבר, וכמו שמבואר גם להלן (ס"ק לג) שבספק אם יצא ידי חובה חזור להתפלל ומתנה, ואינו צריך לחדש בה דבר.
וגם בשבת אם הקדים להתפלל תפילת תשלומין, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ל הע' לה) שיכול לחזור ולהתפלל ואין צריך להתנות, כיון שכל אלו שמעיקר הדין צריך לחזור ולהתפלל, יכול לחזור גם בשבת, ואף שבחול אומרים שטוב שיתנה.

[משנ"ב ס"ק טז]
ולא נזכר זה עד אחר תפלה שניה¹⁶ וכו', קמאן דלא התפלל קלל דמניא לענין זה¹⁷ וכו', דבזה יוצא לקל הדעות¹⁸.
16) ואם נזכר אחרי התפילה הראשונה ואף על פי כן התפלל תפילה שניה לתשלומין, כתב התורת חיים (סופר, ס"ק ו) שצריך לחזור ולהתפלל פעמיים - אחת לחובה ואחת לתשלומין.
17) וביאר הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב ברכות סי' טז), שלכאורה תלוי דין זה במחלוקת שהביא המשנ"ב להלן (ס"ק לב) בין ר"י לבין חכמי פרוניצ'ה האם מי שהחסיר הוכרת ראש חודש נחשב כלא התפלל, אלא שהוסיף שיתכן שאפילו אם נחשב כלא התפלל, מ"מ כיון שעסק בתפילתו החיובית, אף על פי שטעה בה, מ"מ התשלומין לא באו פתאום, אלא לאחר עסק בתפילה.
18) דהיינו אפילו לדעת הפמ"ג (משב"ז ס"ק ב, הובא בשעה"צ ס"ק טו) הסובר שאם לא אמר 'טל ומטר' גם תפילתו השניה לא עלתה לו, כיון שהקדים תשלומין לחובה.

הלכות תפלה סימן קי המשך מעמוד קלט

מקום מסודר לכל אחד לישון אינו נחשב שלן בקביעות, כיון שהאניה כל הזמן במצב של נסיעה (הגר"י נויבירט, אשי ישראל פ"נ הע' יג).

תפילת הדרך בברכה רק ביום הראשון, ובשאר הימים יאמר בלי ברכה. והוסיף הגרש"ז אויערבך, שבשאר הימים יכולת תפילת הדרך בברכת שמע קולנו, וכדלעיל, וגם באניות שבומנינו שיש

יום ג' י"ב אדר ב' תשע"ו

באר הגולה

הלכות תפלה סימן קז קח

ה' תר"ף
ו' תשנ"ב
קלל ד

לכן (טור בשם הרא"ש) : ג' דאין צבור מתפללין תפלת נדבה (ו) (ט) כלל : ד' (י) והרצתה לתפלת נדבה, צריך שיהא מכיר את עצמו וזיו וזהיר ואמיד בדעתו שיוכל לבנות בתפלתו מראש ועד סוף, אבל אם אינו יכול לכוון נפה, קרינן בה 'למה לי רב זבחיכם', והלואי שיוכל לכוון בשלש תפלות הקבועות ליום :

קח מי שלא התפלל לסבת טעות או אנס או במזיד, ובו י"ב סעיפים :

א פסוק
ב פסוק
ג פסוק

א (א) *טעה (ב) או (ג) נאנס (ד) ולא התפלל שחרית, מתפלל (ד) מנחה (ב) [ג] (ה) שמים, (ו) הראשונה מנחה והשנייה לתשלומין. (ז) *ואם (ג) הפך (ח) לא יצא ידי תפלה שהיא תשלומין, (ט) וצריך לחזור ולהתפלל אותה, וכן הדין בכל מקום שצריך להתפלל תפלה לתשלומין : ב *טעה ולא התפלל מנחה, מתפלל ערבית שמים, הראשונה ערבית והשנייה לתשלומין. טעה ולא התפלל ערבית, מתפלל (ז) (י) שחרית שמים, הראשונה שחרית והשנייה לתשלומין : (יא) לאחר שאומר 'יוצר' (יב) ושמונה עשרה

שערי תשובה

באר היטב

(1) כלל. דאין צבור מקריבין קרבן נדבה. ואע"ג דצבור מביאין עולת קרבן, לא שכיחא : (ב) נאנס. עמ"ש בס"י צנ"ס ס"ק ה' : (ג) שמים. וכשהוא ש"ץ יוצא במה שמחזיר התפלה בקול רם, הנדב"ז וכו' וכו' מ"א ופר"ח. ולענין ק"ש אם יש לה תשלומין צנ"ס ס"ס ב"ח. ובכרך ק"ש אין לה תשלומין ע"ש : (ג) הפך. דהנך שגלה דעתו כמ"ש לקמן, עמ"א : (ד) שחרית שמים. ואסור לאכל קדם

באר הגולה

משנה ברורה

* טעה או נאנס וכו'. טעה הינו ששכח שהתפלל ואחר כך נזכר שלא התפלל, או ששכח להתפלל, ובדלקמן בסעיף ח'¹⁹. כתב הפרי מגדים : נסתפקתי, פסק התפלה שחרית או לא ועבר זמן שחרית, אם משלימה במנחה או לא, דשקלא לא תקנו דמשלימה²⁰ בעבר זמנה אלא כנראה לא התפלל ולא בספק²¹ : * ואם הפך. עין במשנה ברורה שסתמנו לענין דינא בהסמך, וכן מהנ"ל בבאור קשה עתיק מקור על זה לא העיר כלל לקצת מהמגן אברהם בזה, משמע לכאורה דלא סבירא לה כהמגן אברהם. ודע דפשוט דדוקא אם נתכוון

ובג' אחרונות, ובדלקמן בסימן קיב'¹⁵ : ג' כלל. דאין צבור מקריבין קרבן נדבה אלא לקיץ המזבח כשהמזבח בטל, וזהו דבר שאינו מצוי, לכן אין להתפלל שמונה עשרה כנגד זה : (ט) אבל יחיד יכול להתפלל נדבה על-ידי חדש אפילו בצבור¹⁶ : ד' (י) הרצתה להתפלל וכו'. ורצה לומר, (י) אפילו הוא מתפלל הנדבה על-ידי חדש :

א (א) טעה. בנתנו לאפוקי חידה, ובדלקמן בסעיף ז. ומי שלא התפלל מחמת שלא היה דעתו נכונה עליו כראוי, אף דשלא בדין

עשה בזה, ובדלעיל בסימן קא סעיף א וצח סעיף ב, מקל מקום (ב) אין זה בכלל מזיד, ומתני לה השלמה : (ב) או נאנס. כגון¹⁹ שהיה חולה או שכור¹⁴, ובדלקמן בסעיף ח. ולענין אונן שצבר עליו זמן תפלה עד שקבר מתו, עין לעיל בסימן עא סעיף א ובמשנה ברורה שם. ומי שבזמן תפלה לא היה לו מים לרחץ וזיו ועל-ידי זה עבר זמן תפלה, (ג) אם זה הוא בכלל אנס, וצריך אחר כך להתפלל שמים. ולכתחלה אין נכון לבטל התפלה משום מים, ובדלעיל בסימן צב סעיף ד ובמשנה ברורה, עין שם¹⁵. ואם עסק בצרכי צבור, עין לעיל בסוף סימן צג במשנה ברורה. ועין בפרי מגדים בסימן זה שכתב, וזכרון שם בזה תפלה אחר כך להשלים התפלה שחסרה¹⁶, אף בזה יתפלל אותה בתורת נדבה¹⁷ ויחדש בה דבר : (ג) ולא התפלל שחרית. ולענין קריאת שמע אם יש לה תשלומין, עין לעיל סוף סימן נח ובמה שכתבנו שם במשנה ברורה, ועין שם עוד (ג) דברכת קריאת שמע אין לה תשלומין לכלי עולם, דהינו אפילו אם ירצה לברך אותם בעת שקורא קריאת שמע פעם אחת עם ברכותיה, דלא תקנו חז"ל תשלומין אלא לתפלה¹⁸, שהיא בקשת הרחמים : (ד) מנחה וכו'. וכשהוא שליח צבור, (ד) יוצא ידי השלמה במה שמחזיר התפלה¹⁹ בקול רם, (ה) ויכוון בה בשביל עצמו (התשלומין¹⁰) וגם להוציא בה מי שאינו בקי : (ה) שמים. (ו) ואין די שיכתוב לשמע משליח צבור¹¹ ולצאת בה בשביל עצמו לתשלומין, (ו) בין צבור ערבית או שחרית, דלא תקנו שצא בתורת ש"ץ אלא דוקא מי שאינו בקי : (ס) ומכל מקום בדיעבד יצא אם היה זה בשביל השלמת תפלת ערבית. ואף על-גב דבסימן קכד קמא לן דאפילו בדיעבד אין בקי יוצא בתורת ש"ץ, מכל מקום בזה שהיא לתשלומין בשביל תפלת ערבית שהיא רשות, קלא : (ז) הראשונה מנחה. פי (ט) צריך להקדים תפלה שהיא חובת שעה לתפלת המשלומין¹² : (ז) ואם הפך. פרוש, (י) שהיה בדעתו שתהא הראשונה לתשלומין, לא יצא, (יא) דלא תקנו רבנן השלמה אלא בזמן התעסקות בתפלה חייבית ולא קדם לכן. (יב) ויש מקצתקים לומר שאין צריך לחזור ולהתפלל אלא אם כן גלה דעתו בפרוש בתפלתו שהשנייה היא לשם חובה והראשונה לתשלומין¹³, וכגון שהוא מוצא ישובת והבדיל בשנייה ולא הבדיל בראשונה, כמו שיכתבאר. ולענין דינא, כתב הפרי חדש והפרי מגדים, שאין לנו אלא דברי המחבר¹⁴, וכן העתיק הדרד"ה הסיים להלכה. ומכל מקום (יג) טוב יותר שבעת שחזר ומתפלל יתנה¹⁵ יאמר : אם איני מתייב להתפלל פעם שנית, אני מתפלל אותה בתורת נדבה : (ח) לא יצא. בין שהפך במזיד (יד) או בשוגג : (ט) וצריך לחזור וכו'. אף (טו) אם התפלל השנייה לתשלומין והראשונה לשם חובה, וטעה בשל חובה ולא אמר בה "טל ומטר" באפן דצריך לחזור, ולא נזכר זה עד אחר תפלה שניה¹⁶, אפילו הכי השנייה עלתה לתשלומין והתפלל אחר כך לשם חובה, ואף שהתפלה החייבית בטעות היתה, לא אמרינן כמאן דלא התפלל כלל דמציא לענין זה¹⁷, משום דמכל מקום בעת שהתפלל השנייה לתשלומין היה זמן תפלה : וכן מל ביצא בזה שהתפלל תפלה הראשונה לחיובא וטעה בה, ששכח או חסר באפן שצריך לחזור ולהתפלל אותה. וכתב המגן אברהם, אכל בספר מחצית השקל ובספר מגן אברהם הכריעו דאפילו בדיעבד מפיסוק, משום דצריך להסמיך התפלה השנייה להראשונה בכל מה דאפשר : (יא) לאחר שאומר וכו'. ורצה לומר, (טז) שלא נפסק לכתחלה ביניהם בשום דבר¹⁸, (יז) ואפילו בלמוד אסור, כי תפלת השלמה צריכה להיות בעוד שעוסק בתפלה החייבית. ומכל מקום נראה לי דתורת ש"ץ של תפלה החייבית מטר לשמע קדם, וזהו מקור צדן עוסק בתפלה. ועין לעיל סימן מז סעיף ז מה שכתבנו שם בבאור הלכה בשם האור ורע¹⁹ : (יב) ושמונה עשרה ברכות. ורצה לומר, (יג) עם המתנין שאומר אחר זה, דאין להפסיק בין השמונה עשרה למתנין :

שער הציון

(ט) אחרונים : (י) פרישה : (א) פשוט, דהוא אומר מטר, ועין במגן אברהם ס"ק י"ג : (ב) עין בפרי מגדים, ועין בספר ישועות יעקב שכתבא רצח ברוך דבזה כלי עולם מודים : (ג) אחרונים : (ד) דרב"ז : (ה) אליה רבה ודור המינים : (ו) מוכח מבפרי יוסף ופרי מגדים : (ז) מפרשי מגדים : (ח) שער השוהב ומגן אברהם בשם הכריז'וס : (ט) רא"ש : (י) דרי"מ : (יא) נש"א : (יב) מגן אברהם וט"ו : (יג) פרי מגדים, ובפרט שסת"א דאם העתיק לגמרי מהמגן אברהם וט"ו : (יד) פרי מגדים : (טו) עין פרי מגדים, וכו' : (טז) טוב יותר שבעת שחזר ומתפלל יתנה¹⁵ יאמר : אם איני מתייב להתפלל פעם שנית, אני מתפלל אותה בתורת נדבה : (ח) לא יצא. בין שהפך במזיד (יד) או בשוגג : (ט) וצריך לחזור וכו'. אף (טו) אם התפלל השנייה לתשלומין והראשונה לשם חובה, וטעה בשל חובה ולא אמר בה "טל ומטר" באפן דצריך לחזור, ולא נזכר זה עד אחר תפלה שניה¹⁶, אפילו הכי השנייה עלתה לתשלומין והתפלל אחר כך לשם חובה, ואף שהתפלה החייבית בטעות היתה, לא אמרינן כמאן דלא התפלל כלל דמציא לענין זה¹⁷, משום דמכל מקום בעת שהתפלל השנייה לתשלומין היה זמן תפלה : וכן מל ביצא בזה שהתפלל תפלה הראשונה לחיובא וטעה בה, ששכח או חסר באפן שצריך לחזור ולהתפלל אותה. וכתב המגן אברהם, אכל בספר מחצית השקל ובספר מגן אברהם הכריעו דאפילו בדיעבד מפיסוק, משום דצריך להסמיך התפלה השנייה להראשונה בכל מה דאפשר : (יא) לאחר שאומר וכו'. ורצה לומר, (טז) שלא נפסק לכתחלה ביניהם בשום דבר¹⁸, (יז) ואפילו בלמוד אסור, כי תפלת השלמה צריכה להיות בעוד שעוסק בתפלה החייבית. ומכל מקום נראה לי דתורת ש"ץ של תפלה החייבית מטר לשמע קדם, וזהו מקור צדן עוסק בתפלה. ועין לעיל סימן מז סעיף ז מה שכתבנו שם בבאור הלכה בשם האור ורע¹⁹ : (יב) ושמונה עשרה ברכות. ורצה לומר, (יג) עם המתנין שאומר אחר זה, דאין להפסיק בין השמונה עשרה למתנין :

הלכות תפילה סימן קח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יג]

מתוך דברי תנחומין של תורה⁽²⁵⁾ וכו', רק כפי הלוח ארבע אמות⁽²⁶⁾.
(25) ואף שאומר גם תחנון קודם ההשלמה [כמו שכתב לעיל ס"ק יב], כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ד) שאינו נחשב לדברי תורה לענין זה.

(26) וגם אם אינו ממתיך עד אחרי 'אשרי', כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ל הע' ב) שמ"מ ראוי להמתין בשחרית ובמנחה עד שישמע קדושה, ובערבית עד אחרי קדיש תתקבל. ועוד הוסיף, שבשחרית ובמנחה יכול להתפלל בשווה עם הש"ץ ואז יכול לענות קדושה, וגם יצא בזה ידי חובת תפילה בציבור לדעת הסוברים שנחשבת כתפילה בציבור.

[משנ"ב ס"ק יד]

שקנה צריך לומר קדם המנחה⁽²⁷⁾ וכו', לש לו על מי לקמן⁽²⁸⁾ וכו', רק בקורא בתורה⁽²⁹⁾.

(27) אך לומר תחנון בלילה, כתב לקמן (סי' רלז ס"ק ב) שאסור, ואפילו שהתפילה היא תשלומין של מנחה.

(28) אמנם לעיל (סי' קה סוף ס"ק א) משמע יותר שהכריע שלא יאמר 'אשרי' בערבית.

(29) ולפי זה גם כשמשלים במנחה תפילת שחרית, כתב הכף החיים (ס"ק ב) שלא יאמר 'אשרי' קודם התפילה השנייה, כיון שהוא אחרי מנחה. אכן במשנ"ב לעיל (שם) משמע שבאופן זה יאמר 'אשרי' אחרי תפילת מנחה.

[שעה"צ ס"ק יז]

ואז מתר אפילו בערבית⁽³⁰⁾.

(30) ולענין לקרוא מקרא בלילה, כתב לקמן (סי' רלז ס"ק א) בשם הבאר היטב, שאין לקרוא, והוסיף שבפמ"ג משמע שמוותר, וכתב השעה"צ שאפילו לדעת המחמירים אין בזה איסור, אלא שיותר טוב לקרוא ביום. וראה עוד מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק יט]

לא התפלל עד אחר ארבע שעות⁽³¹⁾ וכו', ואם שכח להתפלל מנחה⁽³²⁾ וכו', מה שכתב עוד קנה להלכה⁽³³⁾.

(31) ואם את תפילת שחרית התפלל בסוף הדי' שעות, לא התבאר בדרך החיים אם יכול להתפלל את תפילת התשלומין לאחר ד' שעות.

(32) ומי שלא התפלל מנחה עד בין השמשות וספק אם כבר לילה, כתב בביה"ל לקמן (סי' רלז ס"א ד"ה דהיינו) בשם ספר סדר זמנים שיתפלל שמונה עשרה על הספק, ויתנה שאם עדיין יום יעלה למנחה, ואם כבר לילה יעלה לערבית, ואחר כך בלילה יתפלל ערבית, ויכוון שאם כשהתפלל את התפילה הראשונה היה יום תהיה זו לערבית, ואם כבר היה אז לילה תהיה תפילה זו לתשלומין של מנחה [ואף שאינו מסמיך את תפילת התשלומין לתפילת החובה], ובמשנ"ב לעיל (סי' פט סוף ס"ק ז) ציין לדברי הרעק"א בשם הצ"ח, שכתב שהוא הדין בתפילת שחרית בחצי שעה שלאחר חצות, אלא שלא התבאר שם אם גם דעת המשנ"ב כך.

(33) שהוסיף, שאם את תפילת ערבית עצמה מתפלל אחרי חצות, יכול אז גם להשלים מנחה, וכמו בתפילת שחרית לאחר ארבע שעות.

[משנ"ב שם]

הוא קל הלקלה עד עמוד השחר⁽³⁴⁾ וכו', ואפילו היה יום שיש בו מוסף והתפלל מוסף באמצע⁽³⁵⁾.

(34) שסובר הפמ"ג (משנ"ב ס"ק ג) שזמן תפילת שמונה עשרה של ערבית הוא עד עלות השחר אפילו לכתחילה, ורק לקריאת שמע גזרו שזמנה עד חצות.

(35) ובטעם הדבר כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ו), שהוא מקור דברי המשנ"ב, שלא נקרא שעברו שני זמני תפילות, כיון שעדיין הוא זמן תפילת מוסף שבדיעבד זמנה כל היום, או משום שתפילת מנחה נקראת התפילה הסמוכה. והדרך החיים (דיני תשלומין ס"ו) ביאר, שתפילת שחרית ומוסף תפילה אחת הן, ולכן נקרא שמשלים בתפילה הסמוכה לתפילה שהחזיר.

[משנ"ב ס"ק יז]

להתפלל מוסף שתיים⁽³⁶⁾ וכו', אפילו הכי יתפלל שחרית⁽³⁷⁾.

(36) וביאר הפמ"ג (א"א סוף ס"ק ו) שאי אפשר לומר פעמיים 'מוספים כהלכתם', משום שנראה כמוסף בקרבנות.

וביום כיפור אם לא התפלל מנחה או נעילה, כתב הפמ"ג (משנ"ב ס"ק ה) שמתפלל במוצאי יום כיפור שתיים, ואם לא התפלל גם מנחה וגם נעילה, משלים את שתייהן במוצאי יום הכיפורים [דהיינו שמתפלל שלש פעמים], שכן זמן מנחה ונעילה חשוב כאותו זמן, וכן הורו הגר"י קניבסקי והגר"ש אלישיב (שאלת רב עמ' שעט בהע'). מאידך, הכף החיים (ס"ק יב) ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' יג, ח"ה סי' סז וח"ו סי' פ) כתבו בשם המחזיק ברכה (ס"ק ג), שאת מנחה של יום הכיפורים יכול להשלים במוצאי יום הכיפורים, אך לנעילה אין תשלומין.

(37) ואף שלכתחילה אין להקדים מוסף לשחרית, וכמו שביאר לקמן (סי' רפו ס"ק ה) שאסור להקדים שום קרבן לתמיד של שחר, מ"מ בדיעבד אם הקדים יצא, כיון שזמן מוסף כל היום.

[משנ"ב שם]

מי ששכח ולא התפלל שחרית ומוסף⁽³⁸⁾ ונזכר במנחה, יתפלל מנחה⁽³⁹⁾ [ואתחיל מוסף ואתחיל שחרית⁽⁴⁰⁾].

(38) ובראש חודש שחל בערב שבת ושכח להתפלל מוסף וכבר קיבל עליו שבת, הורה הגר"צ אבא שאול (תפילה כהלכתה פ"א הע' קב) שאף על פי כן יתפלל מוסף.

(39) ובטעם הדבר שתפילת מנחה קודמת, כתב לקמן (סי' רפו ס"ק י) משום שהיא תדירה ממוסף. ואם הקדים והתפלל מוסף, כתב הרמ"א שם (ס"ד ובמשנ"ב ס"ק יא) שיצא, שכן דין תדיר קודם הוא רק למצוה לכתחילה ולא מעכב בדיעבד.

(40) ובטעם הדבר שמקדים להתפלל מוסף, כתב הא"ר (ס"ק ו) שעדיין הוא זמן תפילת מוסף, מה שאין כן שחרית שהיא רק בתורת תשלומין.

[משנ"ב ס"ק יח]

יתפלל מעריב [ואתחיל מנחה⁽⁴¹⁾] וכו', מןפיר בקלם יעלה ויבוא⁽⁴²⁾.

(41) דהיינו שיצא בזמן ערבית, והיא התפילה של החובה, וכמו שמשמע בפמ"ג (א"א ס"ק ז) שציין לדברי הב"י בשם האגור.

(42) וכמו שכתב להלן (ס"ק כו) שיש לומר בכולן יעלה ויבוא.

